

Prof. dr hab. Teresa Żółkowska
Katedra Pedagogiki Specjalnej
Uniwersytet Szczeciński

Szczecin 05.12.2020 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Izabelli Gałuszka pt. „Problemy wychowania dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną a wsparcie społeczne ich rodzin” przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Jolanty Baran prof. UP oraz promotora pomocniczego dr Marii Kościółek

Przedłożona do recenzji praca wpisuje się w szeroko pojęty nurt badań nad socjopedagogicznymi aspektami funkcjonowania osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną i ich rodzin. Poważniejsze zainteresowanie problematyką wskazanych osób w naszym kraju zrodziło się stosunkowo późno (w porównaniu z zagadnieniem lekkiej niepełnosprawności intelektualnej). Wiele czynników mogło determinować taki stan, np. złożoność tej niepełnosprawności, słaba więź teorii z praktyką, przewaga badań o charakterze indywidualnym nad zespołowymi oraz brak koordynacji badań, brak podjęcia interdyscyplinarnego, duży chaos terminologiczny, bariery ekonomiczne i mentalne (ludzkie postawy, w tym samych nauczycieli i innych specjalistów), utrudniony dostęp do wiedzy oraz osiągnięć w zakresie rehabilitacji i opieki w wymiarze krajowym, europejskim i światowym.

Zmiany gospodarcze, kulturowo-społeczne jakie zaszły w naszym kraju, szeroki dyskurs na temat wpływu przemian ponowoczesnego świata na życie człowieka oraz przemiany w pedagogice i w pedagogice specjalnej w dużym stopniu wpłynęły na jakość postrzegania osób z niepełnosprawnością i ich rodzin. Nastąpiło wyraźne przesunięcie zainteresowania nauki i praktyki z zagadnień dotyczących usprawniania, opieki oraz przystosowywania osób z niepełnosprawnością intelektualną do społeczeństwa na zagadnienia ich uczestnictwa w życiu społecznym. Uczestnictwa opartego na podmiotowości, respektowaniu praw, poszanowaniu godności. Pod wpływem szerokiego dyskursu pojawiły się pytania na temat warunków i strategii wspierania osób głębiej niepełnosprawnych

intelektualnie i ich rodzin. W to zapotrzebowanie wpisuje się recenzowana praca Pani mgr Izabelli Galuszka.

Podniesiony przez Autorkę problem jest doniosły zarówno z poznawczego, społecznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Jest on też wymagający pod względem empirycznym. Obliguje do konsekwentnej realizacji projektu badawczego w zadeklarowanej strategii badań. O tym, że mgr Izabella Galuszka jest świadoma tych kwestii przekonuje już wstęp rozprawy, w którym Doktorantka wskazuje na charakter swej pracy, jak i sposób badania rzeczywistości społecznej rodzin osób z głębokim stopniem niepełnosprawności intelektualnej. Analizowany w pracy problem jest poznawczo trudny, ale aktualny i wiele wnosi w rozwój pedagogiki specjalnej.

Ocena pracy

Recenzowana praca to rozprawa teoretyczno-empiryczna. Jej treść i struktura wynikają z tematu oraz przyjętych celów. Dysertacja składa się ze wstępu oraz ośmiu rozdziałów, w tym trzech teoretycznych, jednego poświęconego metodologii badań własnych i czterech rozdziałów empirycznych. Całość rozpoczyna się „Wstępem” a zamyka „Podsumowaniem i wnioskami”. Treść pracy mieści się na 374 stronach. Praca zawiera bibliografię (w j. polskim i obcym) oraz załączniki, a wśród nich wzory narzędzi zbierania i analizy wyników badań.

Omówienie dysertacji rozpoczne od przedstawienia opinii na temat części teoretycznej wprowadzającej w problematykę. Ta część pracy napisana jest z dużą dbałością o dobór źródeł oraz wydobycie z nich tego, co najistotniejsze dla przedmiotu rozprawy. Prezentacja problematyki pracy w świetle literatury- a tu charakterystyka osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim i ich rehabilitacja (*Rozdział 1.*), rodzina osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną (*Rozdział 2.*) oraz wsparcie społeczne rodzin dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną (*Rozdział 3.*) świadczą o wadze, jaką Autorka nadaje nie tylko znaczeniu wielowymiarowości badanych zjawisk, ale także ich istotnej roli dla akceptacji i społecznego funkcjonowania osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną i ich rodzin.

W *Rozdziale 1* pracy „Charakterystyka osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim i ich rehabilitacja”, Doktorantka zaprezentowała ustalenia terminologiczne i charakterystykę osoby z omawianym stopniem niepełnosprawności intelektualnej oraz kwestie związane z rehabilitacją i edukacją tej grupy osób.

W *Rozdziale 2* „Rodzina osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną”, mgr Izabella Gałuszka omówiła zagadnienia odnoszące się do rodziny. W szczególności przeanalizowała systemowe ujęcie rodziny, koncepcje i czynniki wychowania rodzicielskiego, pozytywne realizowanie zadań wychowania w rodzinie, problemy wychowania dziecka z niepełnosprawnością, adaptację rodziców do niepełnosprawności dziecka oraz zgłębiła koncepcję problemów wychowania rodzicielskiego.

W *Rozdziale 3* „Wsparcie społeczne rodzin dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną” Doktorantka przeanalizowała najważniejsze zagadnienia wsparcia społecznego rodzin dzieci z głęboką niepełnosprawnością intelektualną. W szczególności: pojęcie i rodzaje wsparcia, systemy formalne wsparcia rodzin oraz sytuację społeczno-ekonomiczną rodzin i poziom udzielanego przez państwo wsparcia społecznego.

We wszystkich rozdziałach teoretycznych Doktorantka dokonała uważanej analizy źródeł i czynników oraz różnych podejść w ujmowaniu ważnych dla badań zagadnień. Autorka dobrze poradziła sobie z przedstawieniem teoretycznych podstaw przyjętych do badań kategorii unikając jednocześnie dość powszechnego błędu w postaci powielania oczywistości oraz niepotrzebnego mnożenia i kompilowania definicji. O erudycji świadczy raczej sposób wykorzystania literatury przedmiotu, a nie bezrefleksyjne przytaczanie kolejnych autorów. We wskazanych wyżej rozdziałach otrzymujemy przekonujące wyjaśnienia. Mgr Izabella Gałuszka właściwie odnosi treści teoretyczne do własnego projektu badawczego. Jest to uporządkowana, autorska relacja.

Odnosząc się do wskazanych trzech rozdziałów należy podkreślić, że są one napisane ze znanstwem złożonej, problematyki i z dbałością o odpowiednie wprowadzenie czytelnika w przedmiot dysertacji. Autorka sprawnie posługuje się zarówno starszymi, jak i najnowszymi opracowaniami pedagogicznymi. Prezentując w obrębie poszczególnych rozdziałów wąsko ujęte zagadnienia wykazuje się gruntowną, zróżnicowaną wiedzą.

Kolejną część pracy stanowi rozdział odnoszący się do konceptualizacji badań własnych (*Rozdział 4.*). W recenzowanej pracy spotykamy się z wnikliwym i przeprowadzonym z odpowiednim dystansem wyborem perspektywy badawczej i strategii badań. Pani mgr Izabella Gałuszka za podstawową koncepcję przyjęła model wychowania rodzicielskiego J. Belsky'ego. Przy czym ze względu na podmiot badań dokonała autorskich modyfikacji. Z uwagi na cechy poznawanych zjawisk Doktorantka w swoich badaniach zastosowała strategię badań mieszanych - ilościowo-jakościowych opartych na równoległej strategii transformacyjnej w której dane ilościowe i jakościowe pozyskiwane są równoległe (s. 88).

W mojej ocenie przyjęty model badania jest dobrym rozwiązaniem, ponieważ ukazuje zarówno doświadczenie, które zdobywają rodziny z osobami z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, jak i umożliwia określenie i zrozumienie problemów wychowania rodzicielskiego i wsparcia społecznego rodzin z omawianymi dziećmi.

Prezentowane w części teoretycznej dysertacji rozważania teoretyczne i założenia koncepcyjne zostały tematycznie podporządkowane celom badań. Właśnie cele decydują o charakterze recenzowanej pracy, a zarazem uwydatniają jej naukowy charakter. Zostały one sformułowane poprawnie merytorycznie oraz jasno i precyzyjnie wyznaczyły kierunek dociekań badawczych.

Nawiązując do celów, mgr Izabella Gałuszka ze znanstwem formułuje problemy badawcze główne i problemy szczegółowe. Konstruuje uzasadnienia i do każdego problemu zależnościowego przyjmuje hipotezę badawczą. Wiedza i kompetencje badawcze Doktorantki ujawniają się też w sposobie operacjonalizacji przyjętych zmiennych. O odpowiedzialności metodologicznej Autorki rozprawy świadczy również prezentacja walorów i ograniczeń wybranych do badań metod, technik i narzędzi badawczych. Następnie sposób analizy i prezentacji materiału badawczego przy zachowaniu podziału na badania jakościowe i ilościowe. Wartym podkreślenia jest również fakt, że Doktorantka (mając na uwadze podmiot badania) formułuje zasady etyczne badań.

Reasumując, zaprezentowana koncepcja badań jest logiczna, komplementarna, została opracowana zgodnie z powszechnymi wzorcami metodologii badań społecznych.

Dobrze została też przygotowana dalsza część empiryczna pracy zaprezentowana w czterech rozdziałach. *Rozdział 5* „Problemy wychowania dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną ujmowane w przekazach rodziców”, zawiera analizę jakościową wyników badań własnych, czyli wypowiedzi rodziców na temat problemów wychowania dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną oraz wsparcia społecznego. W określeniu omawianych problemów mgr Izabella Gałuszka wykorzystowała strukturę dwustopniową, pozwalającą na wyłonienie tematów i wątków. Tematy i wątki Doktorantka usytuowała w kolejności zgodnej z koncepcją „spirali przemian” czyli radzenia sobie z przeżywanym kryzysem E. Schuchardt (2005) (s.126).

W *Rozdziale 6* „Analiza wybranych czynników wychowania dziecka z głęboką niepełnosprawnością intelektualną a realizowanie przez rodziców zadań wychowania” mgr Izabella Gałuszka wykorzystowała strategię ilościową, przy pomocy, której wyjaśnia wyniki analiz odnoszących się do wybranych czynników wychowania i sposobu realizacji zadań wychowania rodzicielskiego przez rodziców osób z głębokim stopniem niepełnosprawności

intelektualnej. Wypracowane wnioski Autorka wykorzystuje do określenia poziomów realizacji zadań wychowania rodzicielskiego.

Rozdział 7 „Poczucie wsparcia społecznego a realizowanie przez rodziców zadań wychowania” został poświęcony prezentacji zależności zachodzących pomiędzy poczuciem wsparcia społecznego, a realizowaniem zadań wychowania rodzicielskiego przez badanych rodziców.

We wszystkich wymienionych wyżej rozdziałach dostrzega się staranność i biegłość w panowaniu nad materiałem badawczym. Szczególny pod tym względem jest *Rozdział 8* „Dyskusja wyników i implikacje dla praktyki” zawierający rozważania na temat uzyskanych wyników badań oraz wskazania dla praktyki pedagogicznej.

Podsumowując, Doktorantka wykazuje się dojrzałością i znajomością zagadnienia. Rzetelnie przeprowadzone i wnikliwie ocenione materiały badawcze zinterpretowane w oparciu o wiedzę teoretyczną i doświadczenie praktyczne znalazły odbicie w trafnie sformułowanych wnioskach i implikacjach dla praktyki. Wnioski wyciągnięte z rzetelnie przeprowadzonych badań zdają się wskazywać na znaczenie powiązań pomiędzy poczuciem wsparcia społecznego a realizowaniem przez rodziców zadań wychowania.

Nie należy jednak zapominać, że o tym jak kształtują się omawiane związki decyduje wypadkowa różnych (także indywidualnych) czynników; jest ona jednak w znacznej mierze funkcją czynników makro- i mikrospołecznych, tj. istniejącej polityki społecznej, systemu prawnego, sytuacji ekonomicznej, kształtu i sposobów funkcjonowania instytucji społecznych, sieci wsparcia w środowisku lokalnym itp.

Uzyskane w pracy wyniki badań staną się zapewne podstawą do dokonywania przez kolejnych badaczy uogólnień czy kreślenia pewnych prognoz oraz pokazywania nowych perspektyw w obszarze pedagogiki specjalnej.

Podsumowanie

Pani Izabella Gałuszka w swojej pracy zamieściła bogaty przegląd literatury, wykazała się wiedzą, znajomością przedmiotu i dojrzałością w interpretacji trudnych, ale jakże ważnych zagadnień. Praca napisana jest w sposób komunikatywny i ciekawy. Autorka dysponuje dobrym warształem badawczym. Ujawnia kompetencje metodologiczne, potrafi właściwie zaprojektować, zrealizować i zinterpretować zadania badawcze. Pozytywnie oceniam wartość merytoryczną recenzowanej pracy. Zarówno teoretyczne rozważania Autorki, jak i implikacje

dla praktyki są dowodem dojrzałej postawy i gotowości do podejmowania samodzielnych studiów oraz badań naukowych w obrębie pedagogiki specjalnej.

Wniosek

Wszystkie sformułowane powyżej opinie o rozprawie Pani mgr Izabelli Galuszka pozwalają zarekomendować pracę jako spełniającą ustawowe wymogi stawiane dysertacjom doktorskim, stanowi bowiem nowatorskie i poprawnie zrealizowane ujęcie ważnej problematyki naukowo-badawczej. Wnoszę więc o jej przyjęcie i dopuszczenie Doktorantki do dalszej procedury nadania jej stopnia naukowego doktora.

Recenzję opracowała

KIEROWNIK
Katedry Pedagogiki Specjalnej
Instytut Pedagogiki US

dr hab. Teresa Zolnierska, prof. US